

terongsoorten (*Solanum*) komen overal op Java voor van af het zeestrand tot op de toppen der bergen. Alleen hebben er vele het ongerief gestekeld te zijn. Maar wat hindert het, al draagt een onderstam een enkel stekeltje. In niet te lage streken kan men als onderstam aardappels gebruiken, dat heeft in Europa goede resultaten gegeven. Misschien is tabak ook wel bruikbaar.

Hier in Buitenzorg heerscht soms nog een ernstige tomatenziekte, die echter niet zóó gevaarlijk is. Zij wordt veroorzaakt door een kleine mijt, die op de ondervlakte der bladeren leeft en deze door haar steken beschadigt. Die ondervlakte krijgt daardoor eerst een glanzend groene, vervolgens evenals de twijgtoppen een bruine kleur. De bloemen der aangetaste twijgen brengen het niet tot vrucht, de plant zelve groeit niet meer. In korten tijd kan door de mijt een vrij groote aanplant worden vernield. De eenige remedie is de aangetaste twijgen een handbreedte onder de zieke plaats aftesnijden, zoodra men iets van een verdachten glans bespeurt. De afgesneden twijgtoppen moeten verbrand worden.

Buitenzorg, 26 April 1912.

B.

BOEKBESPREKING.

Dr. J. C. KONINGSBERGER. *Java zoölogisch en biologisch*. II en III.

Dezer dagen zijn de 2de en 3de afl., in één band vereenigd, van het hierboven aangekondigde werk verschenen; op de 1ste afl. heb ik vroeger reeds gewezen.

Deze beide n^{os}. hebben aan de destijds gestelde verwachtingen wel beantwoord. De inhoud bevat zeer veel wetenswaardigs dat zonder twijfel de meeste lezers van dit tijdschrift zal interesseeren. Het groote bezwaar dat naar mijne meening aan dit boek is verbonden, kan ik niet in de pen houden, n.l. het werk is niet geïllustreerd. Mijns inziens zou *Java zoölogisch en biologisch* heel wat meer koopers lokken als de inhoud zelfs door slechts schematische penteekeningen was versierd, dat van enkele der behandelde — niet alleen zeldzame, maar ook meer algemeen voorkomende — dieren de charakteristiek juist en duidelijk werd weergegeven. Daardoor zou het boek bovendien meer aan zijn doel beantwoorden dat de schrijver zich, volgens het voorwoord, voor oogen heeft gesteld n.l. een vademecum te zijn voor den algemeen natuurwetenschappelijk ontwikkelden bezoeker van Java. Misschien zijn schrijver en uitgever er nu nog toe te bewegen om aan de beloofde 12—15 aflⁿ. text bijv. een tweetal toe te voegen met verduidelijkende penschetsen bij wijze van platen-atlas. Het werk zou daardoor zonder twijfel aanmerkelijk in waarde stijgen, niet alleen voor den bezoeker van Java, maar ook en wel degelijk en zelfs veel meer voor hen die in plaats van tijdelijk veel langeren tijd op Java moeten verblijven.

Gaan wij nu over tot eene nadere bespreking van den inhoud, dan heb ik er reeds op gewezen dat deze voor velen onzer alleszins de moeite waard is.

Wij hebben vroeger al gezien dat de eerste aflevering aan algemeene beschouwingen is gewijd. Bovendien werd daar reeds eene verdeeling van de dierenwereld op Java, en wel naar hare verspreiding in 5 hoofdgroepen voorgesteld. Deze zijn: de *cultuur fauna*, de fauna van de *graswildernissen*, de *kust fauna*, de *bosch fauna* en de fauna van het *hooggebergte*.

In deze 2de en 3de afl. heeft de schrijver een aanvang gemaakt met de nadere bespreking van de *cultuur fauna* d.w.z. „de diervormen, waarmede ieder, die zich in de omringende dierenwereld eenigszins wenscht te oriënteeren, in den regel het eerst in aanraking komt”. Deze cultuur fauna wordt nu op haar beurt in een zevental groepen onderverdeeld t. w.:

de cultuur fauna bij uitnemendheid;

„ „ „ van de Inlandsche dorpen;

„ „ „ „ „ bevoeide rijstvelden;

„ „ „ „ „ velden met z.g. tweede gewassen;

„ „ „ „ „ het tijdelijk of chronisch braak liggende land;

„ „ „ „ „ de overjarige cultures;

„ „ „ „ „ rivieren en beken die het bebouwde land doorstroomen.

In den band die voor mij ligt wordt zelfs de eerste dezer ondergroepen n.l. de cultuur fauna bij uitnemendheid, dus de diervormen der grootere plaatsen, niet eens in haar geheel besproken — daarvoor is het materiaal te uitgebreid; er staat ons dus nog heel wat te wachten.

Achtereenvolgens worden van deze diervormen der grootere plaatsen „die men op Java vooral of uitsluitend aantreft, waar de mensch zich heeft gevestigd” behandeld: *Zoogdieren*, *Vogels*, *Kruipende Dieren* en *Tweeslachtige Dieren* en *Insecten*.

Bij de behandeling der verschillende dieren wordt bijna uitsluitend van de wetenschappelijke namen gebruik gemaakt; daaraan worden slechts hier en daar enkele der meest gebruikelijke Inlandsche namen toegevoegd.

Zooals uit den titel: *Java zoölogisch en biologisch* is af te leiden, geeft de schrijver ons geen droge opsomming van de verschillende dieren die in en om de grootere plaatsen te vinden zijn, maar wijst Dr. KONINGSBERGER wel degelijk op allerlei bijzonderheden betreffende hunne levenswijze, en laat niet na hier en daar ook op onze gebrekkige en onvolledige kennis, die langzamerhand aanvulling hoog noodig heeft, te wijzen.

Zoo zijn naar alle waarschijnlijkheid nog lang niet alle voorkomende soorten van *Ratten*, *Muizen* en *Vleermuizen* bekend. Van tal van *Insecten* zoekt men vergeefs naar een aantal verschillende ontwikkelingsstadiën van af het eitje tot volwassen dier. Van enkele *Vogels* worden aardige bijzonderheden over hunne levenswijze verteld.

Hier en daar wordt op onjuistheden gewezen die door phantasie-rijke onderzoekers zijn binnen geslopen, als bijv. over het *Honingzuigertje* dat heusch niet alleen bloemen bezoekt, maar het liefst kleine spinnetjes verorbert, zooals uit het onderzoek van talrijke magen van verschillende soorten is gebleken.

Bij de *Insecten* die het leeuwenaandeel van de besprekingen hebben gekregen, heeft de schrijver meermalen de gelegenheid om op allerlei verschijnselen te wijzen als op mimicry, op den samenhang tusschen de plantengroei en de verspreiding van eene bepaalde soort, op het nog onverklaarbare feit dat sommige soorten het eene jaar onverwacht zeer menigvuldig en bijna overal zijn te vinden, om dan opeens gedurende een aantal daarop volgende jaren geheel te ontbreken, of tot de zeldzaamheden te behooren. Verder worden voorbeelden gegeven van de werkwijze van sommige, waaruit men zou kunnen afleiden dat vele *Insecten* daarbij wel degelijk met overleg te werk gaan. Op het gevaarlijke van andere wordt gewezen bijv. hoe eene epidemische huidziekte door het vocht van afscheidingsklieren van bepaalde *Insecten* haar oorzaak kan hebben.

Hier en daar verwijst Dr. KONINGSBERGER naar oorspronkelijke onderzoekingen van anderen die bijv. zijn gepubliceerd in het: *Tijdschrift voor Entomologie*, en ook naar die van den schrijver zelve in de *Mededeeling uit 's Lands Plantentuin* en in de *Mededeelingen van het Dep. van Landbouw* o.a. onder de titels *De Zoogdieren van Java* en *De Vogels van Java en hunne oeconomische beteekenis*.

Ieder die belangstelt in de hem omgevende dierenwereld kan ik dan ook dit boek gerust aan bevelen, vooral hen die in het bezit zijn van andere publicatiën van den schrijver waarin de belangstellende lezer de teekeningen kan raadplegen.

A. R. S.